

Nevelésügy – lehetőségek és remények

Dr. Kozma Gábor – FŐISKOLAI TANÁR, REKTOR

A kelet-európai rendszerváltozásokkal reményteljesen helyreállni látszott a világ rendje, úgy tűnt, hogy ami a nevelés terén korábban kizökkent, az most a helyére kerül. Átalakult a szocializmusban az állami diktatúra monopóliumává tett nevelés intézményrendszere is, a valódi pluralizmus érvényesüléseként az állami, önkormányzati iskolák mellett újra indulhatott a korábbi vészidőszakot csak csírájában túlélte egyházi oktatás, és ismét megjelentek az alapítványi, civil fenntartású nevelési-oktatási intézmények. Ugyanez történt a felsőoktatásban is, mégis mindössze kis időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a már leküzdöttek hitt totalitárius, ateista és vallásellenes nevelési berendezkedés helyett – a szekularizálódó európai kultúra megnyilvánulásaiaként – ismét csak szélsőséges, agresszív oktatási-nevelési politikák és az azokat kiszolgáló pedagógiák tegyenek szert jelentős befolyásra az európai kultúra teljes érdekévézetében. Így az annyira várt szellemi-lelki felszabadulás beteljesedése helyett a kelet-európai nevelésügynek is újabb zsákutcát kellett megjárnia a mind szélsőségesebben liberálisra vált nevelési és oktatási politikák elnyomásában. Sajnálatosan ez egyaránt érintette az oktatási-nevelési rendszer minden tagját, az óvodától az egyetemig, az iskolarendszerűtől az informális rendszerekig, és nemcsak Európa-szerte, hanem úgy tűnik, hogy Magyarországon különösen is totális módon.

Két évtizednyi döbbenet kellett ahhoz, hogy minderről ne csak tiszta lelkű szellemi műhelyekben, hanem társadalmi szinten is őszintén beszélhessünk. A rászédettséggel, a lelki kifosztottsággal gyötrelmes dolog szembesülni, különösen akkor, ha a szellemi félrevezetést a nevelés kifacsartan alkalmazó eszközei eredményezik tömeges, sőt társadalmi méretekben. Ezért is van alapvető szerepe a tévutat képező jelenségek objektív feltárásának és értékelésének, különösen keresztény szempontból, ami ab ovo sokat hozhat a keresztény alapú európai kultúra válságjelenségeinek megértésében és gyógyításában, vagyis a nevelés terén nélkülözhetetlen eredmények a társadalmi élet minden megnyilvánulására segítően hathatnak. „Megismeritek az igazságot, és az igazság szabaddá tesz benneteket” olvashatjuk János evangéliumában (Jn 8,33). Ez az igazságkeresés és annak hirdetése valamennyiünk hivatása, de különösen is a nevelés- és oktatásügy tudósainak és arra hivatott mestereinek felelőssége.

Ez nyújtja lehetőségünket, és ebből táplálkozik a teljes lelki és szellemi kibontakoztatás és ez élte a jobb társadalom reménye.

Külföldiek, különösen nyugat-európaiak számára szokatlan helyzet az, amikor egy magyartól szokott udvariassággal megkérdezik, hogy van, és arra az elvárt, ámde formális visszakérdezés vagy semmit mondó köszönet helyett betegegről, bajokról szól a válasz. Ez

napjainkban sincsen másként, bárki is kérdez minket, a válaszból kiderül, hogy társadalmunk jelenlegi állapota a betegség. Új helyzetként azt tapasztaljuk, hogy a globális és multinacionális érdekövezetek határán fekvő kis országunk – amelyet valóban megbetegített az akadály nélküli végigsöprő eszmeáramlatok huzata – ebben az elfertőzött állapotban már nincs egyedül. Jelenleg az európai kultúrára épülő társadalmak minden korábban gondoltnál jóval mélyebb válságát éljük meg. Válság a gazdaságban, a társadalom működésében, válság az emberi kapcsolatokban. Mindennek keresztény értelmezése során meg kell fogalmaznunk a legalapvetőbb válság mibenlétét, ami az ember én-képében, Istenhez való viszonyában jelentkezik. Vagyis előtérbe kerül az individuum látszólagosan függetlenített világába visszaszorított nevelés és oktatás társadalmi és nemzeti dimenzióinak megerősítése.

Ez óriási kihívás, aminek elkerülhetetlen megoldását az utóbbi hetek nyugat-európai politikai megnyilvánulásai is kényszerítik, amikor például a multikulturalizmus elbukásáról beszélnek. A német kancellár most jelentette ki, hogy megbukott a multikulturális Németország modellje, ami szerint különböző kultúrák harmonikusan élhetnek egymás mellett. Pedig Németország mindeddig kontinentális éllovasa volt ennek az eszmének, most a kormányzati politika szintjén mégis azt fogalmazza meg, hogy szükségük van a bevándorlókra, de azoknak be kell illeszkedniük, magukévá kell tenniük a német kultúrát és annak értékeit. Alig változott volna valami azóta, hogy Szent István király megírta intelmeit Imre herceghez? Az Intelmek A vendégek befogadásáról és gyámolításáról szóló VI. fejezetben egyebek közt így szól Szent István: „Mert az egy nyelvű és egy szokású ország gyenge és esendő. Ennélfogva megparancsolom neked, fiam, hogy a jövevényeket jóaka-

ratúan gyámolítsad és becsben tartsad, hogy nálad szívesebben tartózkodjanak, mintsem másutt lakjanak”. Érdemes arra emlékezni, hogy az akkori közép-európai hatalommá erősödött Magyarországon éppen a nevelés, mégpedig a nemzetét felelősen irányító vezetővé nevelés eszköze volt ez az intellektus, amelynek bölcsessége most is időszerű. Minden azóta elhangzott politikai szlogennél árnyaltabb, tisztább, keresztényibb alapvetése egy igazi nemzetnevelésnek, a multikulturalizmus mai gazdasági-szociális politikai háttérű vitájánál már egy évezreddel korábban megmutatva a nemzeti boldogulásra nevelés keresztény távlatait.

Szólni kell a nevelés nemzeti távlatairól is, ami az egészséges európai identitást éppen a nemzeti gyökerek ápolásával erősíti, mint ahogyan az Európa-szerte máshol már gyakorlat.

Schütz Antal, kiváló magyar dogmatikus, filozófus, pszichológus és neveléstudós fogalmazta meg még az 1930-as, 1940-es években, de nyomtatásban csak most megjelent munkájában (Pedagógia. Szent István Társulat, 2010, 236 p.), hogy „A közfelfogás szerint a nevelés akkor is az egyénhez fordul, ha nevelőintézményeiben sok növendéket gyűjt egybe. E felfogás szerint a nemzetnevelés az egyéneken túl valósul meg, a nemzet által nevelődik, hogy a platóni értelemben vett politikai közösség egyes tagjai nevelésben részesülnek. De ma már ahhoz nem fér kétség, hogy minden szociális alakulat – a nemzet is –, több mint az azt alkotó egyének összessége. Itt előttünk áll egy egyénfölötti egész, melynek metafizikai értelmezése és megalapozása súlyos szociológiai kérdés, de nem kérdés maga az a tény, hogy van nemzeti lélek, nemzeti szellem, nemzeti sajátosság, nemzeti sors, nemzeti hivatás. S ez a tény elég arra, hogy beszélhessünk nemzeti nevelésről, amely természetesen minden egyeshez is

fordul (actiones sunt suppositorum), de attól inspirálódik, ami a nemzet életét alkotja”.

Mi segíthet tehát az európai társadalmakat gyötrő betegség kezelésében, a válság szer-teágázó, szinte már reménytelenül mindent megmérgező jellegében? A segítség a válság alapvető okának tisztázása segíthet, vagyis néven nevezése az én-kép megromlásának, a végtelen – és végzetes – individualizmusnak, a társadalmi beilleszkedés, az egyének közti kapcsolatok zavarainak.

Hogyan eredményezte ezt a romlást a pedagógia, amelyik a 20. században kiemelt társadalmi szerepet, tudományos figyelmet kapott? Az a pedagógia, amit eszközzé kívántak fejleszteni a gazdaság, a kultúra mindenféle nehézségének leküzdésére. Mi az ok és mi az okozat? Az új pedagógia következményének tekinthetjük-e a társadalom lelkiállapotát világméretben torzító hatást, vagy csak egy tudomány kisiklásaival találkozunk, amikor alapvető és örök társadalmi küldetése helyett ismét napi gazdasági, politikai érdekek szolgálatába lép, és valójában a pedagógia a kárvallottja mindennek?

Valószínűleg nem lehet, de talán nem is érdemes megválaszolni ezeket a kérdéseket. A balsikerű folyamatok rossz tapasztalataiból nem szabad olyan következtetést levonni, amely a pedagógiát tenné a társadalom alapvető bajainak okozójává, mert ez a pragmatikusok – leginkább egyes gazdasági döntéshozók – számára a pedagógia feleslegességét, más, hatékonyabb működésekkel való kiválthatóságát igazolná. Sőt, azt is mondhatnák, hogy a pedagógia nem eléggé hatékony szolgálatás, pedig a gond nem a hatékonysági kérdés, hanem az, hogy egyáltalán miért is kellett a pedagógiát, a nevelést, az oktatást csupán szolgáltatásáá silányítani?

Ezért fontos, hogy minél mélyebben megközelítve és minél többet szóljunk a nevelés igazi tudományos lehetőségeiről, valamint

arról, hogy a neveléstudomány művelésében és a nevelési gyakorlatban jelentkező káros folyamatok bár időszakosan ellehetetlenítik a pedagógiát, de sohasem vonhatják meg tőle azt a jogosultságot, hogy a társadalom jó működésének legfőbb eszközt képezze. Tehát azt, hogy ténylegesen is a társadalmi méretű innováció eszköze legyen, aminek eredményességét leginkább a szeretet növekedése, a szeretet adására és elfogadására való képesség jelzi a társadalom mindennapjaiban, ami lehetővé teszi a megértést, a másokkal szembeni természetes szolidaritást, a közös elsődlegességét a magánérdekkel szemben. Valamennyien a nevelés mesterei vagyunk, azzá kell válnunk, nemcsak a pedagógusnak vagy a szülőnek, a papnak, hanem mindenkinek erre a legáltalánosabb, legalapvetőbb hivatásra kell készülnie, arra, hogy miként tudjuk a akár a magunk természetes eszközeivel is azt a jót adni a másoknak, ami az ő lelki gazdagodására, személyiségének fejlődésére vezet. Erről szól Szent Pál apostol a korintusiaknak írt első levelében:

„Szólhatok az emberek vagy az angyalok nyelvén, ha szeretet nincs bennem, csak zen-gő érc vagyok, vagy pengő cimbalom. Lehet prófétáló tehetségem, ismerhetem az összes titkot és mind a tudományokat, hitemmel elmozdíthatom a hegyeket, ha szeretet nincs bennem, mit sem érek. A szeretet türelmes, a szeretet jóságos, a szeretet nem féltékeny, nem kérkedik nem is kevély. Nem tapintatlan, nem keresi a maga javát, nem gerjed haragra, a rosszat nem rója fel. Nem örül a gonoszságnak, örömet az igazság győzelmében leli. Mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel. S a szeretet nem szűnik meg soha. A prófétálás véget ér, a nyelvek elhallgatnak, a tudomány elenyészik. Ma még csak tükörben, homályosan látunk, akkor majd színről-színre. Most még csak tö-

redékes a tudásom, akkor majd úgy ismerem mindent, ahogy most engem ismernek. Ad-dig megmarad a hit, a remény és a szeretet, ez a három, de közülük a legnagyobb a szeretet”. (1 Kor 12,31 – 13,13).

A reményünk tehát a nevelés erősítése, szüntelen gyakorlása, és valamennyiünk számára lehetőség az, hogy mindezt a keresztény nevelő örömeivel tegyük. Hiszen meg is találhatjuk a Szentírásban az igaz életre való nevelésről: „Minden írás, amelyet az Isten sugalmazott, jól használható a tanításra, az érvelésre, a feddésre s az igaz életre való nevelésre, hogy az Isten embere tökéletes és minden jóra kész legyen. Kérve kérek az Istenre és Krisztus Jézusra, aki ítélkezni az élők és holtak fölött, az ő eljövételére és országára: hirdesd az igét, állj vele elő, akár alkalmas, akár alkalmatlan. Érvelj, ints, buzdíts nagy türelemmel és hozzáértéssel. Mert jön az idő, amikor az egészséges tanítást nem hallgatják szívesen, hanem saját ízlésük szerint szereznek maguknak tanítókat, hogy fülüket csiklandoztassák. Az igazságot nem hallgatják meg, de a meséket elfogadják. Te azonban maradj mindenben megfontolt, viseld el a bajokat, teljesítsd az evangélium hirdetőjének feladatát, töltsd be szolgálatodat”. (2 Tim 3,16 – 4,5)

Korunk tele van élet-mesékkal, fantaszti-kummal és okkultizmussal, de azok nem az igaz életről, nem a való világról szólnak, még akkor sem, ha a média minden módon ezt dübörgi számunkra. Szívesen hallgatjuk és még el is hisszük az olyan meséket, amelyek tündérekről szólnak, de legalább annyira távol állnak a valóságtól, mint amikor kijelentik, hogy a felnőtt nem nevelhető, nem is szabad nevelni (sőt: már gyermekként sem volt szabad), ő egy szuverén személyiség, akit nem szabad befolyásolni, csak a szabadságát biztosítani. Gál Ferenc, főiskolánk névadója erről írja a Pál apostol leveleiről szóló kommentár-

jaiban (Pál apostol levelei. Szent István Bibliakommentátorok 1. Szent István Társulat, 2006. Sorozatszerk.: Rózsa Huba, 314-315.): „A tanításban a kitartásra azért van szükség, mert az emberek szívesebben hallgatnak meséket, amik szórakoztatnak, de nem támasztanak erkölcsi követelményt. A buzdításban tükröződik az apostol lelkülete, aki okos és tapintatos volt, de amellet kitaró is”.

Szegeden és az Egyházmegye intézményeiben, plébániáin, közösségeiben is sok olyan igyekezettel találkozhatunk, ami a nevelés ügyén, és ez által a közjó előmozdításán fáradozik. Ilyen nagy vállalkozás az is, amikor a szegedi Gál Ferenc Hittudományi Főiskola a Rózsahegyi Katolikus Egyetem Kassai Teológia Karával együttműködve rendszeresen tárgyalja a mai közép-európai társadalmi élet frekvenciált kérdéseit, olyanokat, amelyek végső soron az európai kultúra keresztény alapjainak meggyengülésére, meggyengítésére vezethetőek vissza, ezért megértésükhöz és megválaszolásukhoz a keresztény távlatokba helyezés szükséges. Ennek legáltalánosabb megközelítése az emberrel való foglalkozás, a nevelés, aminek során a személy, az individuum igazi kiteljesedésének korlátait kell elhárítani, egységben a saját társadalmi környezet javára irányuló nemzeti nevelés metafizikai szintjével, aminek horizontját a keresztény testvériség nemzetekfelettsége adja. Ugyancsak ezt célozza a II. János Pál Lublini Katolikus Egyetem Stalowa Wolai Társadalomtudományi Intézetével közösen magyarul megjelentetett Katolikus Pedagógia folyóirat, amely már valóban nemzetek fölötti védőernyőt biztosít a katolikus keresztény nevelés tudományos művelése és társadalmi gyakorlata számára. Ezek a mindenkiel megosztandó legszebb lehetőségeink és reményeink, ami általunk a határokon túl is megszólalhatja keresztény üzenetünket a világban.

ÖSSZEFOGLALÓ

A kelet-európai rendszerváltozások reményteljes indulása után azzal kellett szembesülni, hogy az annyira várt szellemi-lelki felszabadulás beteljesedése helyett a nevelésügynek is újabb zsákutcát kellett megjárnia a mind szélsőségesebben liberálissá vált nevelési és oktatási politikák elnyomásában, ami Magyarországon sajnálatosan totális módon valósult meg. A helyzet keresztény szempontú objektív értelmezése ab ovo sokat hozhat a keresztény alapú európai kultúra válságjelenségeinek megértésében és gyógyításában. Az élet minden dimenziójára kiterjedő válság az ember én-képében, Istenhez való viszonyában jelentkezik. Előtérbe kerül az individuum látszólagosan függetlenített világába visszazorított nevelés és oktatás társadalmi és nemzeti dimenzióinak megerősítése. A multikulturalizmus fellángoló vitái mellett szólni kell a nevelés nemzeti távlatairól is, ami az egészséges európai identitást éppen a nemzeti gyökerek ápolásával erősíti, mint ahogyan az Európa-szerte már gyakorlat. Mindezzel szemben hat, hogy a pedagógiát, a nevelést, az oktatást csupán szolgáltatássá silányították.

A pedagógia képezi a társadalom jó működésének legfőbb eszközét, aminek eredményességét leginkább a szeretet adására és elfogadására való képesség jelzi. Ez lehetővé teszi a megértést, a közjó elsődlegességét a magánérdekekkel szemben. A nevelés mestereivé kell válnunk, nemcsak a pedagógusnak, a szülőnek, a papnak, hanem mindenkinek erre a legalapvetőbb hivatásra kell készülnie, arra, hogy miként tudjuk akár a magunk természetes eszközeivel is azt a jót adni a másoknak, ami az ő lelki gazdagodására, személyiségének fejlődésére vezet.

SUMMARY

EDUCATION – POTENTIALS AND HOPES

Instead of being granted a spiritual and intellectual liberty, education had to turn into a cul-de-sac under the oppression of educational policies that became more and more extremely liberal after the hopeful beginning of the changes in the eastern European systems. Unfortunately, this phenomenon in Hungary was also overwhelming and absolutely palpable. The objective interpretation from a Christian point of view can help us a lot ab ovo in understanding and curing the crisis phenomena of the Christian-based European culture. The crisis extending to all dimensions of life appears in one's self-image and in their relationship to God. The fortification of the social and national dimensions of the education forced back to the world of the individual (who is apparently made independent) comes into prominence. Beyond the flaring up debates on multiculturalism, the national perspectives of education also have to be mentioned which fortify a healthy European identity by caring for the national roots of each nation as it is the practice all over Europe. At the same time and on the contrary, pedagogy and education have been degraded to become a mere form of service. Pedagogy constitutes the key tool for the society to work well, the efficiency of which is mainly manifested by the capacity of giving and accepting love. This makes understanding possible and enhances the priority of commonwealth as against personal interest. We need to become masters of education; it is not only pedagogues, parents and priests who have to prepare for this most basic vocation but all of us. We all need to discern how even with the help of our natural tools we can give something good to the other which leads to their spiritual enrichment and to the development of their personality.